

1987: Tour de France door ommuurd West-Berlijn

Achtergrond - 30 juni 2017 - Auteur: Sibrand de Boer

Met de start in Düsseldorf zaterdag begint de Tour de France voor het eerst in 30 jaar weer in Duitsland. Destijds, in 1987, was het peloton in een heel ander Duitsland te gast: de renners reden drie etappes in West-Berlijn, in de schaduw van de Muur. Redacteur Sibrand de Boer dook de archieven in en achterhaalde het verhaal achter dit wonderlijke wielerevenement.

West-Berlijn had de start van de Tour binnengehaald om het 750-jarig stadsjubileum van Berlijn op te luisteren. Oost- en West-Berlijn vierden dat feest afzonderlijk en ook het organiseren van grote wielervedstrijden was onderdeel van de wedloop aan festiviteiten tussen beide stadsdelen. West-Berlijn won de eerste slag: het haalde voor het vorstelijke bedrag van 3 miljoen D-Mark de Grand Départ van de Tour de France in huis. Daar kwamen nog 1,5 miljoen D-Mark organisatiekosten bovenop.

De inmiddels overleden Tourbaas Felix Levitan droomde openlijk van een Tour die het IJzeren Gordijn zou overstijgen. Berlijn was voor hem het mooiste denkbare podium om de beste renners uit Oost en West tegen elkaar te laten rijden. Die renners kwamen elkaar nooit tegen omdat de topsporters uit het westen prof waren - 'uitbuiting', aldus de socialisten - en renners uit het Oostblok in het amateuircircuit uitkwamen. Levitan hoopte dat er zelfs een paar etappes over het grondgebied van de DDR gereden konden worden.

De renners hadden zicht op de Muur en de Brandenburger Tor

Die droom werd door de DDR hardhandig om zeep geholpen. Het Oostblok had namelijk haar eigen variant van de Tour de France: de Vredeskoers, een zware rittenkoers die jaarlijks Polen, Tsjechoslowakije en de DDR aandeed. Oost-Duitse sportfunctionarissen richtten een smeekbede aan hun collega's in Warschau om de start van de wedstrijd af te staan aan Oost-Berlijn: in het belang van Berlijn als hoofdstad van de DDR en het tegenwerken van westerse, reactionaire krachten, zo hielden ze de Polen voor.

Levitan kreeg in juni 1986 een keurige brief van de wielerbond in de DDR met de

mededeling dat de organisatie van de Vredeskoers de volledige aandacht opeiste. Op persoonlijke instructie van de latere SED-partijleider, Egon Krenz, wees de bondsvoorzitter er in de brief fijntjes op dat zijn bond een amateurstatus had en “ook in 1987 niet van plan was profwedstrijden te organiseren”. De Tour moest zich beperken tot West-Berlijn en richtte zich op plan B: drie etappes in een halve stad, een gebied ter grootte van de Noordoostpolder.

De Tour startte op 1 juli 1987 met een proloog op de beroemde winkelboulevard Kurfürstendamm. De volgende dag stonden twee etappes op het programma: een vlakke rit door de stad en een ploegentijdrit in de middag. De ochtendetappe startte bij de Rijksdag, de renners hadden zicht op de Muur en de Brandenburger Tor.

West-Berlijn was een eiland midden in het grondgebied van de DDR

Die keuze paste bij de filosofie van het West-Berlijnse stadsjubileum. In tegenstelling tot Oost-Berlijn, waar het feest in het centrum van de stad met een grote optocht en parade gevierd werd, wilde West-Berlijn het feest decentraal en voor de ‘poorten van de stad’ vieren. Dat betekende niet alleen dat er aandacht was voor de oude stadsgrenzen, maar ook dat de blik op Oost-Berlijn werd gericht.

De door de Muur afgegrensde Brandenburger Tor was de bekendste poort van heel Duitsland en hét symbool voor de deling van het land. Een paar weken eerder had de Amerikaanse president Reagan op dezelfde plek gestaan met een oproep aan Gorbatsjov om de Muur af te breken. Op de latere wielercomentator Maarten Ducrot maakte het indruk. Hij stond als renner aan de start en schreef in een later gepubliceerd dagboek: “Eigenlijk heb ik er niets mee te maken, maar toen ik daar zo stond, deed het me wel wat: De Muur, de geschiedenis, al die enorme gebouwen en monumenten die ik alleen maar ken van foto’s en televisiebeelden.”

De Berlijnse Muur stelde de Tourorganisatie voor een flinke logistieke opgave. West-Berlijn was eigenlijk een eiland dat midden in het grondgebied van de DDR lag. De reclamekaravaan en alle volgwagens moesten over de Transitstrecke, een speciale snelweg door DDR-gebied, naar de stad. De onaangename controles bij de grensovergangen werden uitgevoerd door de Stasi, de Oost-Duitse geheime dienst. Uit Stasi-dossiers blijkt dat zij zich voorbereid hadden op de controle van 800 voertuigen in drie dagen tijd. De controleurs werden van tevoren in een speciale brief door hun leidinggevende gemaand om de controles gesmeerd te laten verlopen. Na Berlijn moesten de renners over de DDR heen vliegen naar Karlsruhe voor de volgende etappe.

Grenzverletzung

De West-Berlijnse kranten waren vol lof over het volksfeest dat de honderdduizend toeschouwers in de stad ontketenden. Maar de meest opvallende krantenkop was: "Amerika's wielerteam racete de DDR in". Tijdens een trainingsritje raakte een aantal Amerikaanse renners per ongeluk in een grensovergang verzeild. "De DDR-grenswachten renden er op af en maanden de renners met heftige gebaren dat ze moesten stoppen", schreef de Berliner Morgenpost. Volgens de krant vroegen de grenswachten de renners om hun papieren, terwijl de renners uitlegden dat ze niet op elk trainingsritje hun paspoort meenamen. "Uit angst voor een al te lang oponthoud draaiden de renners om en fietsten snel terug richting het westen. Een paar journalisten die de renners begeleid hadden werden ongeveer een uur lang vastgehouden."

HAZ/OLZ 88TU
0031

Vorausmeldung/Meldung/Sachverhalt/MBO:

① Datum/Uhrzeit: 30.6.87 11:25 aufgenommen
geb. in: DDR

meldende DE: OLZ Potsdam

Name/Dienstgrad: Sp. Berlin

② Sachverhalt/VK-Art: Veranstaltung + Filmaufnahme

③ a. Name: _____ b. Vorname: _____
 c. geb. am/PKZ: _____ geb. in: _____
 d. Staat: _____ Dok-Nr.: _____ ausgest. am: _____
 e. Beruf/Tätigkeit/Arbeitsstelle: _____
 f. Wohnschrift/Kreis: _____
 XI: _____ Fdg.: _____ AK: _____

④ Name/Vorname _____ geb. am _____ Staat _____
 XI: _____ Fdg.: _____ AK: _____

⑤ Name/Vorname _____ geb. am _____ Staat _____
 XI: _____ Fdg.: _____ AK: _____

⑥ a. Transportmittel:
 1. Zulassung: _____ 2. Zulassung: _____
 XI: _____ Fdg.: _____ AK: _____
 b. Halter: _____
 XI: _____ Fdg.: _____ AK: _____

⑦ Sachverhalt (Meldeschema Pos. 5-11):
mit Berton/Be
MPS erschienen 10 Radfahrer (Tour de France)
aus WB, fuhren auf die Fiet bis DPA
(ca. 27m) und fuhren selbstständig zurück.
Die werden begleitet von Kameraleuten mit AKW 46,
u. Kopf (2 Pö.), diese fuhren von MW aus
die Radfahrer
Die Personen des Kamerteams (verh. Lichte / Lichter
sich 2. 2. auf der Fiet.

OLZ-F920/82 G.P. Vogel: Personen nach WB zurücklassen.

In het Stasi-archief is een handgeschreven rapport over het voorval terug te vinden. "Grenzverletzung + Filmaufnahmen" schreef de dienstdoende officier boven zijn melding. Na overleg met zijn leidinggevende kreeg hij te horen dat ze de groep naar West-Berlijn moesten laten terugkeren. Alle namen, geboortedata en paspoortnummers van de journalisten werden nauwkeurig genoteerd. De Stasi maakte zich nogal druk om de meldingen die over het voorval in de West-Duitse pers verschenen. In het dossier is een persmelding van Reuters te vinden mét commentaar. Het oponthoud van een uur klopte volgens het personeel op de grensovergang niet: "Deze beschrijving komt niet overeen met de waarheid". De journalisten moesten zich identificeren en kregen ondertussen te horen dat ze konden gaan, "wat na een oponthoud van dertig minuten gebeurde".

Voor de Nederlandse renners was de start in West-Berlijn een groot succes. Jelle Nijdam won de proloog op de Kurfürstendamm en Nico Verhoeven, tegenwoordig ploegleider bij wielerploeg Lotto NL Jumbo, won de eerste etappe. Tijdens die etappe gebeurde er nog iets bijzonders: de Pool Lech Piasecki veroverde de gele trui. Hij was een van de eerste renners uit het Oostblok die toestemming had gekregen om voor een profploeg te rijden. Het was haast alsof de eerste scheurtjes in de Muur al zichtbaar werden.

Directeur Levitan kreeg zo toch nog een Tour die het IJzeren Gordijn oversteeg. Al was hij er zelf niet meer bij; hij moest na onenigheid het veld ruimen en keerde de Tour de rug toe. Hij heeft er nooit meer publiekelijk over gesproken en overleed in 2007.

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel:

<https://duitslandinstituut.nl/artikel/21901/1987-tour-de-france-door-ommuurd-west-berlijn>